

poproszeli
nr K: 274

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
działum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej
oraz "Polska Flota" (byłaby)
-100 Toruń, ul. ... 0048 50 65 22 186
e-mail: fozak@wp.pl; www.za.zacko.pl
NIP 856 25 127; REGON 87056 736
KRS 00000 41692
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

coś
Michalina ...

84-300 Brodnica

Brodnica
AK

++
Ronowska Helena

K: 274 / 274 Pom
1

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Ronowska Helena
Y. K.: 274 / 274 Pom.
Brodnica AK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa

k. 4 s. 1-8

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – Inne...

IV. Korespondencja

1) z E. Zawacha

k. 1 s. 1

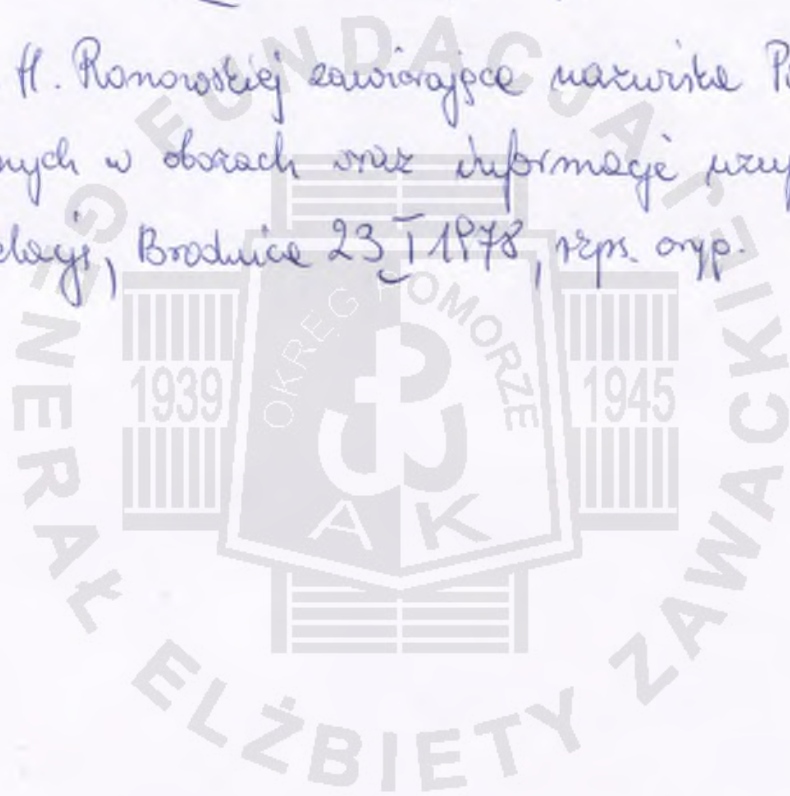
V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”]

k. 17

Fotografia dzieł i ikonografii

I/1 Relacja własna

- Relacja Heleny Romowskiej, Brodnice, 3 XI 1977,
ręps. oryg. Arch. E. Zawackiej k. 1 s. 1-2
- Relacja Michaliny Wactawik, córki Heleny Romowskiej, Brodnice, 5 I 1989, ręps. oryg. k. 2 s. 3-6
- Kartka H. Romowskiej zawierająca nazwiska Polaków uwięzionych w obozach oraz informacje uzupełniające relacji, Brodnice 23 I 1978, ręps. oryg. k. 1 s. 7-8

Helena Rosowska z d. Rekorowska
 ur. 7 XI 1906 w Żelaznym Kościele w Brodnicy
 córka ziemianina Wójcicha i Franciszki z d. Kacurowskiej Rekorowskiej
 siostry był lekarzem w Brodnicy
 wykładowcą poradzającym w rodzinie
 Zamuszkowskich w Brodnicy

Przed wojną nie pracowała zawodowo do chwili
 rozpoczęcia wojny była członkinią Polsk. Bielskiej Kasy.
 W czasie okupacji pracowała w Pra. Pol. w dziale aprowizacji
 (Kreisswirtschaftsamt) w Brodnicy. Do konspiracyjnej szpitalni
 w maju 1943r. prowadzonej przez Dr. Witkowskiej wraz z żoną,
 zatrudnioną w szpitalu w Brodnicy, który był organizatorem
 Polskiego Czerw. Kasy. Zadaniem naszej komisji było mi-
 niszenie pomocy w zakresie obojętnej (wynajęcie pracni)
 wydziału Polakom, reorganizacji partyzantów w leki
 i opatrunki, oraz przygotowanie do uchulenia pierwszej pomocy
 rannym w chwili dopcia do działani wojennych w Brodnicy.
 Wskładem naszej komisji naszej komisji nie mogły podać
 ze względu na charakter konspiracyjny. Do naszych miłoś-
 niczek: Dr. Witkowska z żoną, Jędrzej, p. Koszałowa, p. Osiełkowa
 p. Diebińska, p. Karbowska, p. Chmielowa, p. Zakładowa, p. Cybulska,
 p. Halina Gaca.

Komisja działała do chwili naszego aresztowania
 w październiku miłośniczek. Na ślad naszej komisji
 wpadli Niemcy w Polonydowie w rodzinie, która reorganizacja
 partyzantów, a córka tej rodziny była również członkinią P.S.K.
 w której materiałowo leki i opatrunki wraz mi zrealizowała

MOJIM
 recepty dr. Lociwalskiego. Arestowaniu nastąpiło w końcu grudnia
 1944 r. W następstwie aresztowania zostały przesłane.
 Doniesienia mi o aresztowaniu do pracy nie przysłały. Przewidywałem
 że kiedyś chodzić muszę przysięż gestapowcy do domu, postać w rękawce
 wypić i ukłonić się narazie u matki. 4 dni, kiedy skończyłem
 po schodach, gestapowcy weszli do mojego domu. W swoim mieszkaniu
 nie zostało moje 12 letnie dziecko, która ich poinformowała, że
 nie ma mnie w domu i nie wie dokąd wyjechałem. Następnego dnia
 rano porzuciłem mnie w pracy, tam mój przełożony poinformowa-
 wał gestapo, że wyjechałem do Turcji do lekarska. (Taki przebieg
 moich współpracowników, by usprawiedliwić moje nieobecność
 w pracy) Informacja ta dała mi możliwość ucieczki w prze-
 ciwnym kierunku. Z pomocą państwa u ukłoniłem przysięż mi
 p. Kwiatkowska, siostra właścicielki domu, w którym mieszkaliśmy
 w czasie okupacji, a mieszkaliśmy zajmowała mi przedmiejscie
 u p. Kwiatkowskiej ukłoniła mi się przez 3 dni, a następnie przysięż
 mi do volentu p. Koralewka w Górnym, który opierał mnie, wiele
 osobom udzielał schronienia. Po kilku dniachabrałem mój brat
 do Górnego Koło Rypina, dotąd został wyznaczony do pracy do Wierca
 u brata przysięż do 20 stycznia 1945 r. do chwili wysiedlenia
 Przewodnicy. Po wysiedleniu podjąłem pracę w Przewodnicy, a następnym
 dni w Łęcznej Urzęd. Ze względu na stępną zdrowie po
 wypadku samochodowym musiałem przejść na rezerwy
 i mieszkanie.

Helena Rowowska

Przewodnica dnia 3. XI 1947 r.
 87-300, ul

Stwierdzam własnoręcznie
 podpis
 z Zawsze
 Elżbieta Stawicka

d. 02. 18/89

szanowne Panu Docent

W związku ze śmiercią mojej Matki
 u dn 14. XI 1979 prosiłbym, jako córka, przebieg
 jej działalności okupacyjnej

I Dane osobowe:

- 1) Helena Romowska z d. Rekowaska
- 2) ur. dn. 7. XI. 1906 r w Głogoczynie pow. Brodnica
- 3) córka Władysława i Franciszki z d. Kamrowska
 Rekowaskich. Dzieci rodziców - ziemianie.
- 4) Adres do chwili śmierci: 87-300 Brodnica, ul. Pader-
 nerskiego 6.

II Dane środowiskowe. Wykształcenie średnie, ukończenie
 szkoły w Poznaniu. Zawodowo nie pracowała.
 Należała do Polskiego Białego Krzyża w Brodnicy.

III W kampanii wrześniowej udziału nie brała

IV W okresie okupacji pracowała u dzieła aprowizacji
 (Kreiswirtschaftsamt) W 1940 r Niemcy usunęli
 nas siłą z własnego mieszkania i lokowali w zmyłowa-
 nym domu przy ul. Dwój Rynek w Brodnicy
 Pomocni ojcu mój zmarł w 1934 r mieszkałyśmy

z Matką same. Z początkiem roku 1940 wywieziono do obozu koncentracyjnego Matkę brata, licznych dalszych członków rodziny i znajomych. Od tej chwili rozpoczęła się akcja wysyłania parów do obozów i więzień. Zywności zdobywano głównie z okolicznych wsi. Miałam w prawym ręku zegarek brata również ja oraz moja Babcia Franciszka Żekowska. Zdołałyśmy mi się wpaść w łapankę zastawioną na dworcu przez Niemców. Ze względu na młody wiek, po skonfiskowaniu zegarka i paru solidnych polówek zostałam zwolniona.

✓ Do konspiracji wstąpiła wiosną 1943r. Kierownikiem komórki był dr Wiśniewski, lekarz zatrudniony w brodnickim szpitalu. Zadaniem ^{komórki} ~~komórki~~ było niesienie pomocy więzonom obozowym, wysiedlonym Polakom zapatrywanie partyzantów w leki i opatrunki, oraz przygotowanie do niesienia pomocy rannym w chwili dojścia do dróg wojennych w Brodnicach. Dokładna lista członków komórki nie jest mi znana. Pomieszczenie jednak nasze mieszkanie miało wyjść na dwie ulice i było doskonale melirowane, pamiętam i wiem z powojennych opowiadań mej Matki, że w celach działań

- ✓ nosu komórki naprawdę wchodził brali: dr Wiśniewski
- ✓ z żoną, p. Kosmalowa, p. Dżimimowa, p. Ziemińska
- ✓ p. Karbowska, Mirostawa, pochodząca z Szymkowa, pow. Brodnia
- ✓ p. Zakrzewska, p. Cybulska i p. Halina Gaca

Komórka spełniała swe funkcje do chwili aresztowania wszystkich wymienionych członków.

Na ślad komórki wpadli Niemcy w Pokrzydowie pow

Brodnic, znajdując u rodziny, która przechowywała i udzielała pomocy partyzantom, opatrunki, leki, oraz niezrealizowaną receptę, wystawioną przez dr. Wiatrowskiego. Aresztowanie nastąpiło w grudniu 1944 r. Wszyscy aresztowani zostali rozstrzelani.

Dowiedziawszy się o aresztowaniach matka moja do pracy nie poszła, przekazała wiadomości, że wyjeżdża do Tomunia do lekarza. Postanowiła natychmiast opuścić mieszkanie i ukryć się u siostry u siostry Matki w chlewie na podwórku.

Na schodach przesłała obok paszporty i jej gestapowiec.

Do dziś nie wiem jak udało się jej przeżyć, może dlatego że schody były zupełnie nieosłonięte, kratki i barcho zniszczone. Laty swój szat wykładali gestapowcy na mnie,

gdym mimo potężnego strachu spokojnie oświadczam, że nie wiem gdzie Matka moja przebywa, skoro nie ma jej u pracy. Mieszkanie zostało przeszukane do samej nogi, szafy opróżnione. Jeszcze przez następne dwa dni powtarzali mi wizyty, a następnie przechodzili kontrolę nad całym blokiem.

(Blockleiter) Do Matki przejść nie mogłam, bojąc się nieproszczość na ślad. Z pomocą przyszła nam siostra właścicielki domu - p. Kwiatkowska, która zabrała Matkę do swego domku na przedmieściu. Po trzech dniach przeszukano (Jd) jej do Górzemiu do domu rolnika p. Kowalonyka, który wielu osobom udzielał schronienia.

Po kilku dniach zabrał Matkę jej brat do Górzemiu koło Rypina, który pracował tam przymusowo w Niemc. Około 20-go stycznia wróciła Matka do Brodnicy.

Po wyzwoleniu podjęła pracę w Urzędzie Miejskim,

a następnie u lekarzy Związek. Wkrótce po wypadku samo-
chodowym, ze względu na zły stan zdrowia przesła na
rentę inwalidzką.

W roku 1978 otrzymała Karty Amm Krajowej nr 18884.

Karwiśko: Romowska - Rolbicka

Imię: Helena

Pseudonim: Helena

Przydział WSK. Sanit. Obw. Brodnica

Podpis Pseudonimowego Komandy Karty M Mandziara

Siwy

domdym 27. września 1978 r.

Przepraszam, że rezygnacja moja jest tak niepełna
i trochę chaotyczna, ale czas choroby i trudny
zaciąg pamięci.

Łzy i wyrazy szacunku

Michalina Węciawik

84-300 Brodnica

P.S. Załączam zdjęcie Matki, niestety wszystkie
esencjalne zdjęcia skrupacznie, jak i inne dokumenty
spalony się w 1945 r. w czasie działań wojennych

p. Bonowska 7
m

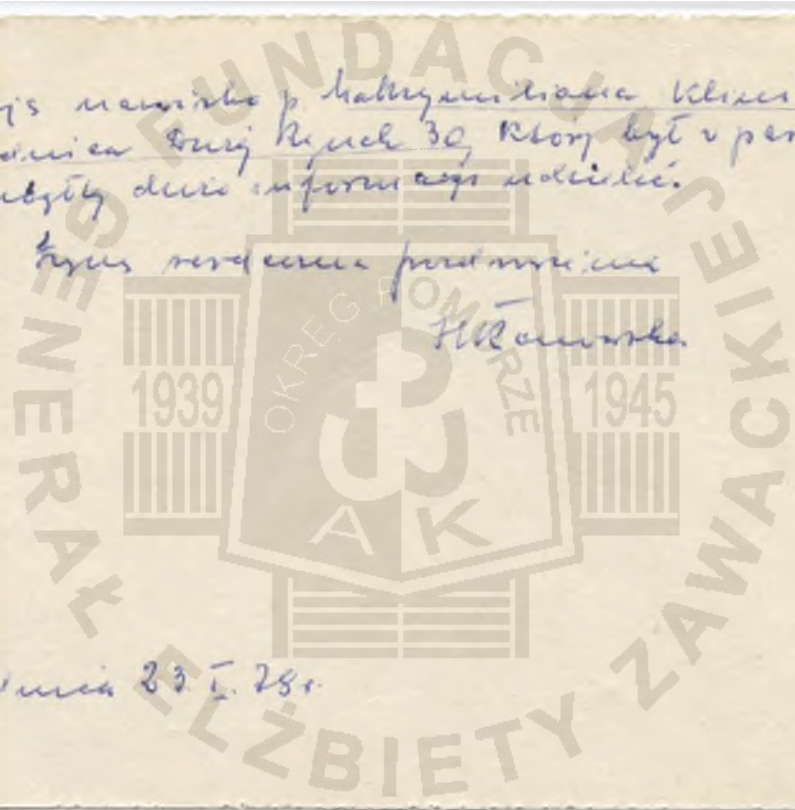
Pracovní Pařížec.

Na úterek Pařížeců podajš učitelska
místních Poláků v obcích, jak i u nás polské,
kterých v naší okupaci upraveno: hr. Lipska
Ravensbrück, Prof. Kukulica (Fackau) Gradencuz
Potulice, Rekonci (Kas. Maunau - Guseu. in. p. m.?)
p. Uvili. Romny, Potravnicu, Rekonci i t. d.
Jak při upravení naší v naší okupaci pracovat
v Pra. Pa. v druhé upravení, jak při upravení
Kupcom Polákem, u nás naprosto rovných, s
a cizí u nás u nás i u nás v Polákem. v
tací v rámci naší upravení. Ony naše u nás
podání u nás do P. L. K. obvisly u nás
exponová. Upravení polských v rámci, podávání
Pařížeců Poláků u nás v rámci, a naše. v rámci
u nás u nás u nás v rámci u nás u nás

Podaję wiadomość p. Matyjaszowi Kłocicki
Przedmian Dziej Kuch 30, który był w perdywicie
i mógłby mieć informacje o rodzinie.

Wzrusz serdecznie podziękuję
Hilarynowska

Przedmian 33. I. 28r.

IV/Korespondencja z Elżbietą Zawacką:
1.

- list przewodni z adresem Walerii Groblewskiej
napisany przez Helenę Pomorską, Brodnic 3 XI 1974,
ręps. oryg.

k. 1 A. 1

Prrodekca dnia 3. XI 1977r

1

W. P.

Docent Dr. S. Zawacka
w Toruniu!

W nastęującym przesłaam p. Docent daue
o naszej działalności konspiracyjnej na terenie
Prrodekcy w czasie okupacji hitlerowskiej.

- ✓ Dopuszczam podać adres p. Walerii Koriblenkiej
zam. w Prrodekcy ul. Gnieźnieńskiej 21, która mogłaby
wznieść nadanie doko informacji z tego okresu.

zawsz wyrazę szacunku

Helena Rowicka

T. N. 274/274 Pom.

Brodzice.

Ronowska Helena

V. Nazwiskowe karty informacyjne

k. 19

274

AK 1
Poodenice

++
1980

Romowska Helene

Rekowska

Romowska

Wojcicki s. Franciszka
zd. Kamrowska

7. XI 1906, Jędrzejowa
k. Poodenicy

Brodnice

źródło: rel. własne i liście wzmianki

B. Dulka - żona Helene family Dulski,
Kłaj, zmarł przed wojną

K 390

1. Samit, pomoc krótkim
samopomoc 2. ^{Rel. 27/4/Pom} 3. ^{AK 2}
Brodnica

4. Ronowska Helena 5. 2d. Rakowska

6. - - - - - 7. Ronowska

8. Wojciech; Franciszka 9. ur. 7. XI. 1906. Tęliszoryn
2d. Kamrowska K/ Brodnica

10. Brodnica 11.

12. Relacja własna

W 390/18884
194 23243

partie

obw. Brodwin. WSK Schibrowit
wiosna 1943 - do końca

1
 2
 3 P.K. Brodnice 3
 4. Ronowska Helena 5. 2ol. Rehowska
 6 7
 8 9
 10 Brodnice
 12. p. Irene Lang - Dobrowska odrodziła się w Brodnicy
 około jej kwinty onomimii VII 77
 mieszkająca w ul. Gazy (zob. Brodnica -)
 - 27^x 77 mapina am o relacji
 K

Romowska Helena / 7 XI 1906 - 1980/ 5
 z d. Rekowski

Wrodzona w Zgierzynie przy drodze do Brodnicy ^{zamiast w}
~~cała~~ (Wojciecha z Franciszki z d. Kamorskiej) ^{w Brodnicy}
~~(~~zamiast w~~ Rekowski)~~ ^{Rekowski} ~~zamiast w~~
 wykotatemu w domu. ^{zamiast w} ~~zamiast w~~ ^{zamiast w} ~~zamiast w~~
 W czasie okupacji pracowała w dziale aprowizacji wrodzi państwa
 towarz, była wyznika w ram pomocy społeczeństwa - wyjechała
 przenieść do mój ziomce i dotarła do Zygmunta ^{zamiast w}
 Tolałom. Zaproszony został do PPK w 1943 r. była ^{zamiast w}
 zafat. PPK - ^{zamiast w} ~~zamiast w~~ ^{zamiast w} ~~zamiast w~~ ^{zamiast w} ~~zamiast w~~
 miała w czasie jej li ^{zamiast w} ~~zamiast w~~ ^{zamiast w} ~~zamiast w~~ ^{zamiast w} ~~zamiast w~~
 zmarła w Brodnicy.

ELŻBIETY ZA

- 1 -
 2 -
 3 Ak Produkcja
 4 Ronowska Helena 5 zd. Rekowski
 6 -
 8 -
 10 - 1939 - 1945
 12 E. Zawacka: „2 dzieje produkcji Ak (IV)
 „Pokrzydowska tragedia”

R. H. była członkinią „PCK” pracowała w dziale apro-
 wacji maszyn mieszkiwego. Zaproszona do Ak w 43 r. miała
 produkcję mydła do zespołu „PCK” i do dzisiaj opieka nad
 verte!

1. Zorganizowanie kryptonu "Ops" zgodnie z wytycznymi.
 R. uratowała się. Przebieg choroby jest po czym
 przewieziona do szpitala w Rybniku.

1939	11	8
1945	01	
1945	03	11

- Zorganizowanie kryptonu "Ops" zgodnie z wytycznymi.
 R. uratowała się. Przebieg choroby jest po czym
 przewieziona do szpitala w Rybniku.

Brodnica

AK

WSK „PCK”

RONOWSKA HELENA

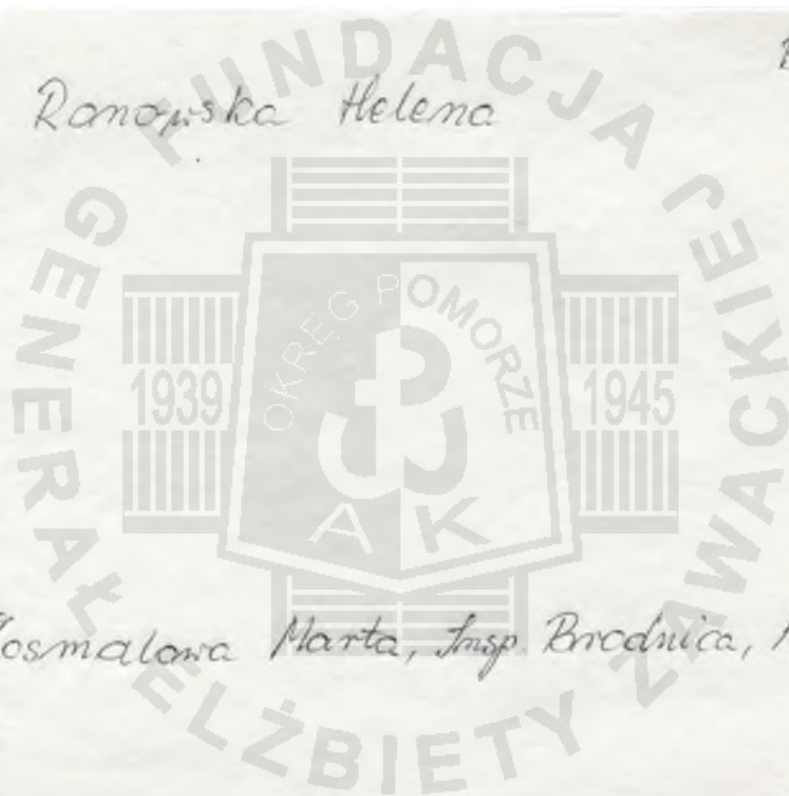
rodzina po lekarzu brodnickim, zam. w Brodnicy przy ul.
^{Pałecyńskiego}
Aresztownicza wśród grupy ok. 12 osób w Brodnicy
i okolicach, w wyniku ujawnienia składnicy
materiałów sanitarnych w Pokrzydzenie (sypa pok-
mydłowa), obok Mirostawy Karbowskiej, Moundy
Cybulskiej, 2 siostry Zakrewskich, Gacy (Haliny),
matrzenstwa Mińcówskich — ok. 31. XII. 1844 r.

Źr.: Rel. Mieczysława Karbowskiego o Mirostawie
Karbowskiej,teczka Mirostawy Karbowskiej, Insp.
Brodnica, nr K-240, I, k. 2.

MGr Czerm. '94

Romowska Helena

Brodnica.
AK 8

T.: Kosmalowa Marta, Insp. Brodnica, K-289, V/6

Brodnica 9
AK

RONOWSKA (HELENA)

Podobno ostrepta w porę przed aresztowaniem
Antoninę Laborną. Dzięki temu zdołała w
porę uciec.

Ronowska mieszka w Brodnicy (r. 1977) na ul. Paderewskiego.

Zr.: Rel. Janiny Praseckiej o Wandrzei Cybulskiej, b.
M. Cybulskiej nr 238, I, k. 3.

MGr maj '89

Ronowska Helena

Brodnia
10

Podczas olimpiady sąsiadka S. Karbo-
wskiego.

zob. T.: Karbowski S., list z dn. 15.01.86

HMM-86

RONOWSKA (Helena)

Członkini sekcji "PCK" w Insp. Brodnica, tak jak:
dr Wiwatowski, jego żona Wiwatowska, Kosmalowa.
Karbowska, Cybulska, Gacanka, Oziminowa.
Znana w czasie okupacji Walerii Wróblewskiej
ps. "Róża" z Brodnicy.

T.: Wróblewska Waleria, Insp. Brodnica, K-281, k.I,
2/2, 3, 6v.

MGr 1994

Brodnica
AK
11
AK

Brodnica

AK

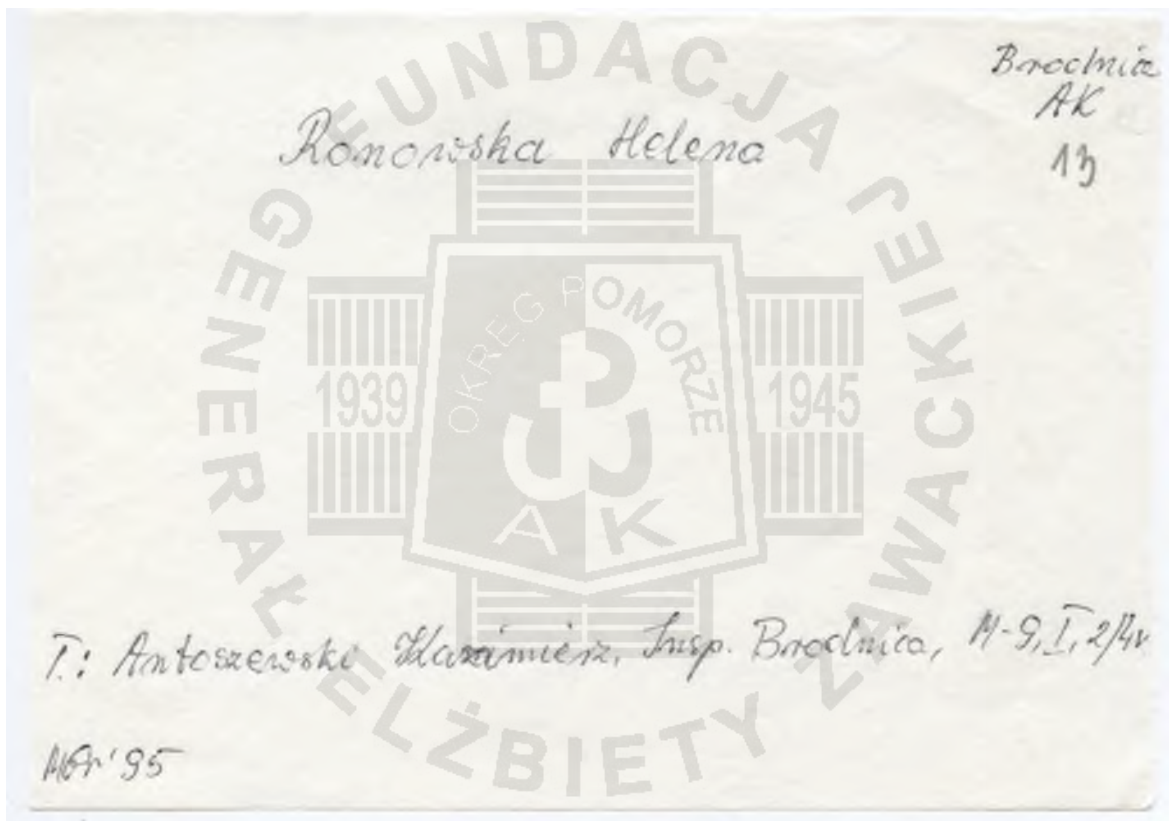
12

RONOWSKA HELENA

Uczestniczka konspiracji AK Inspektoratu Brodnica
tak jak: Irena Langowska, Wanda Cybulska, Maria
Psuty, Halina Gaca, Franciszka Oziminowa, Marta
Kosmala, Mirosława Karbowska, (Stefania Bekter)
"Czarny Anioł", być może także Aleksandra Siudowska.

T.: Langowska Irena, K-214, k. 1/3-4,6

MGr 194

Romowska Helena

Brodnica
AK
13

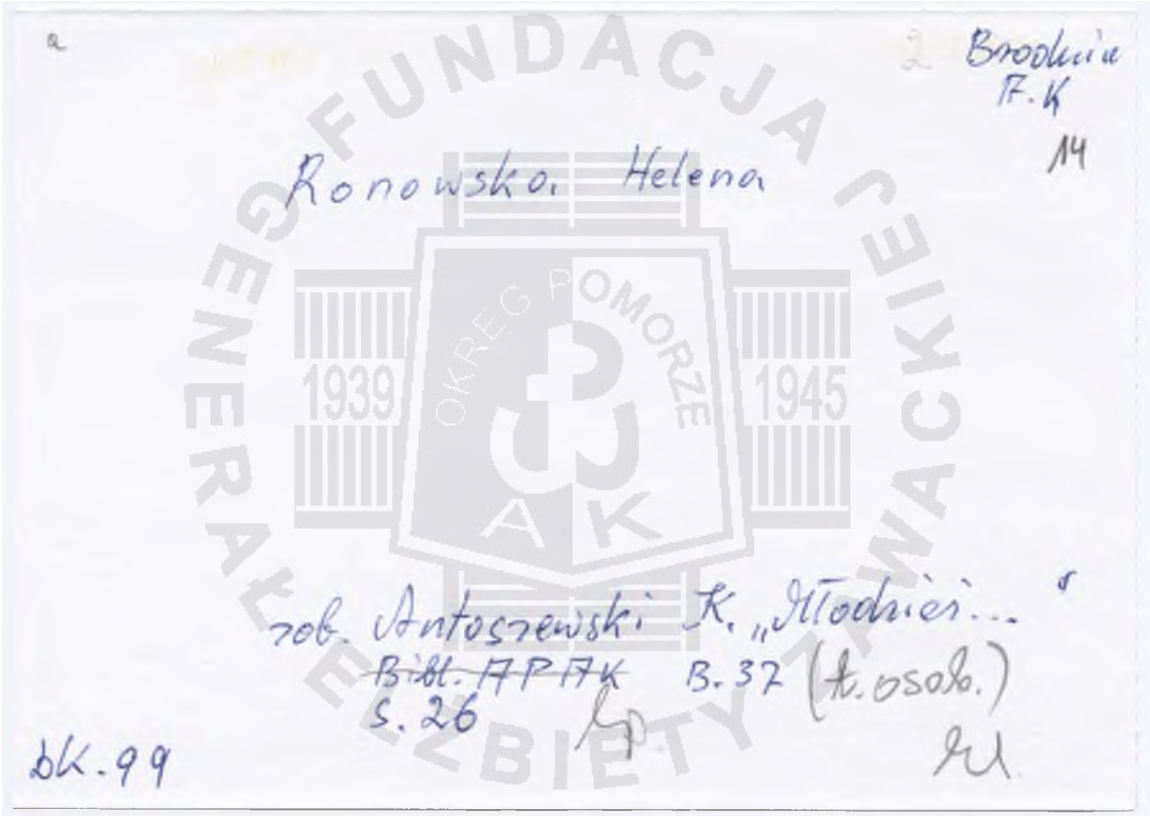
1939

OKRĘG POMORZE
AK

1945

T.: Antoszewski Władysław, Inspr. Brodnica, M-9, I, 2/4v

AK 95

a

2 Brooklin
F.K
14

Ronowska, Helena

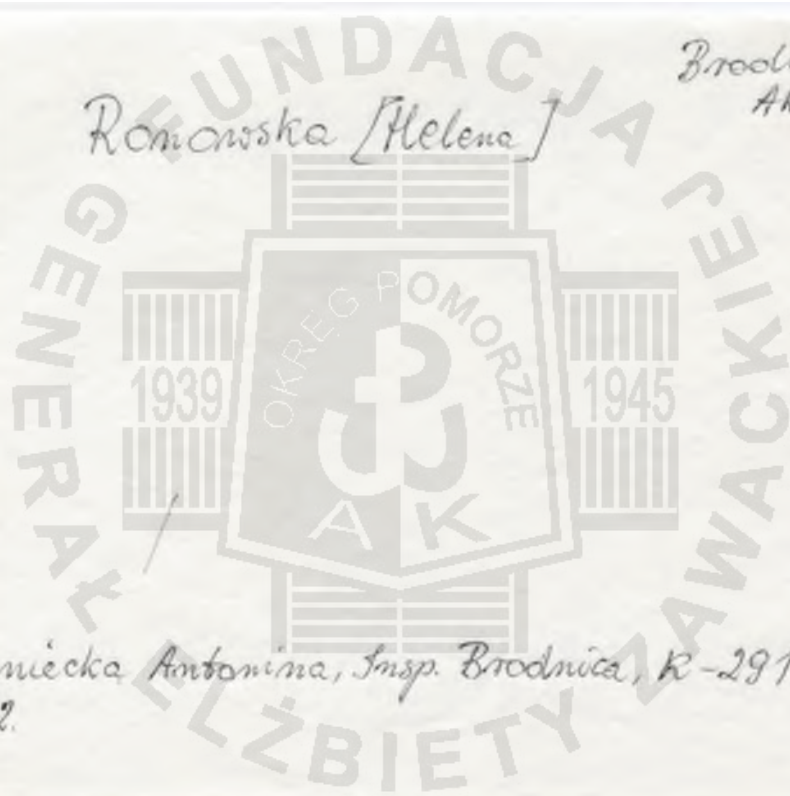
zob. Antoszewski K. „Młodzień...”
Bibl. FP FK B. 37 (t. osob.)
s. 26

bk. 99

lu

Romowska [Helena]

Brodnica
AK 15

T.: Banińska Antonina, Insp. Brodnica, K-291, E, H
3/2.

† Ronowska Helena zd. Rekowski

- członkini "PCK"

ur. 1906 r.

- zaprzyniona do AK w 1943 r. przez dr. Wiśniewskiego

Brodzina

"PCK"

AK 16

zob. Zawocka E., Z dziejów..., w: Ruch Oporu na Pomorzu..., t. 3, s. 158

IX 11 20h

Ronowska Helena

Brodnicza
17

K-274/2748m

Informacje o działalności działu sanitarnego.

Zob. Muszkiénier w "Dziat kobiet..." str 88

praca magisterska, biblioteka FA MAK
31.VIII.2005 Jk

os/mca

Brodnie

Ronowska Helena